S Z E M L E

Az Első Szociálpedagógiai Konferencia

Szociális ismeretek, szociális tudás a nevelőmunkában

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közoktatásfejlesztési főosztálya szociálpedagógiai konferencia szervezését kezdeményezte, amelyhez csatlakozott a Népjóléti Minisztérium is. A szociálpedagógia jó hívószónak bizonyult arra, hogy összegyűjtse azokat, akik munkájuk során találkoznak a gyermek- és fiatalkorúak körében tapasztalható szociális jellegű problémákkal. A szakmák közötti találkozási, ismerkedési lehetőség a tanácskozás egyik célja volt, viszont a konferencián egyelőre még nem sikerült a szociálpedagógia fogalomkörének – a nemzetközi gyakorlatban is eltérő – meghatározása. Kialakult mögöttes tartalmak nélkül a hazai meghatározás inkább ideologikus lett volna, esetleg olyan kizáró-kirekesztő törekvéseket eredményezve, melyek megakadályozzák a partnerek együttgondolkodását.) Az 1992. november 9—11-én, Hajdúszoboszlón tartott tanácskozást a debreceni Oktáv Ráció Kft. szervezte. A tartalom kialakításában jelentős részt vállalt az Országos Közoktatási Intézet Iskolafejlesztési Központja valamint a Kossuth Lajos Tudományegyetem szociológia tanszéke.

A 370 résztvevő között igen sokféle segítő foglalkozású volt: nevelési tanácsadókban tevékenykedők; iskolapszichológusok, iskolai gyermekvédelmi felelősök, iskolavezetők, osztályfőnökök és napközis nevelők; gyermekvárosok, gyermekotthonok, nevelőotthonok munkatársai; önkormányzati szociálpolitikai ügyintézők, hivatásos pártfogók, nevelőszülő-felügyelők; orvosok, területi védőnők; gyógypedagógusok; pszichopedagógusok; munkájukat a fiatalkorú bűnelkövetők körében végzők; a lakótelepek és aluljárók csellengő kiskamaszait megtalálni igyekvő úgynevezett „street worker"-ek; művelődési házak közösségszervezői és animátorai; az iskolarendszerből kiesők iskolai végzettséghez és szakmához, a fiatal munkanélküliek munkához juttatásán fáradozók; az állami gondozásból kikerülők életesélyeit segítők; családsegítő szolgálatok dolgozói; a családok, az elesett fiatalok sorsáért aggódó önkéntesek és hivatásosok, egyházi és nem egyházi szervezetek stb.; s végül, de nem utolsósorban az ismét megindult szociális képzések érintettjei: oktatók és hallgatók.

A nagy érdeklődésnek és a tanácskozást övező várakozásnak több oka van, ezek közül a legjellemzőbbek:

1. A pedagógia berkeiből érkezők tudják, hogy gondjaik, esetleges kudarcaik nem egy esetben mélyebb gyökerűek annál, hogy pusztán pedagógiai eszközökkel megoldódjanak.

2. 1948 után a civil társadalmi kezdeményezések erőszakos visszaszorításával, majd a népjóléti tárca megszűntetésével a szociális gondok – az érintett korosztálytól függetlenül – szétparcellázódtak különböző tárcák között, és az egészségügy, az igazságügy és bűntetésvégrehajtás, a közoktatás és felnőttnevelés (népművelés), illetőleg a tanácsi ügyintézés feladataivá váltak. A gondolkodásra és problémakezelésre is rányomta bélyegét az adott szakterületen belüli parcialitás az ott uralkodó szemlélet, gyakorlat és eszközrendszer, melynek tarthatatlanságát az ott dolgozók naponta átélik.

3. Negyvenévnyi szünet után, nagy küzdelmek eredmnyeképp 1989-ben ismét megindult a szociális szakemberek képzése. AÚjonnan formálódó szakmáért a képzők külö-

nös felelősséget éreznek. (Ennek kitűnő összefoglalását adta *Hegyesi Gábor* vitaindító előadásában.)

4. Már a szociális szakemberképzés megindulása előtt, 1986 és 1990 között több mint száz – az egységes szociális gondolkodás szemléletére épülő – családsegítő szolgálat jött létre, noha ezekhez nem szociális, hanem a rokon szakterületeken végzettek dolgoznak, de legalább annyira fontosnak tartják a szakmává válás valamennyi kérdését, mint a képzésben érdekeltek.

A tanácskozás legfontosabb munkaformája a szekcióbeszélgetés és -vita volt. A munkacsoportok az igen tágan értelmezett szociálpedagógia kilenc problémacsoportja köré szerveződtek, állandó vezetőkkel és többé-kevésbé állandó résztvevőkkel. A témák a következők voltak:

A család és az intézmények kapcsolata
Deviancia
Gyermekvédelem
Kisebbségi kérdések
Önkéntesek munkája, karitatív tevékenység
Lakóhely és szociálpolitika
Képzés
Csellengők – kallódók
Toleráns iskola

A szekciómegbeszéléseket három fő kérdést – az utóbbi évek társadalmi-politikai változásai és következményei; a képzés és továbbképzés; a különböző területek együttműködése – kiemelő vitaindító előadások serkentették.

Az itt következő összeállítás a vitaindító előadások jelentős részét, az egyes szekciók által tárgyalt legfontosabb kérdések összefoglalóját tartalmazza, valamint a konferencia végén megfogalmazott ajánlásokat. Ezek egy része a törvénykező politikusoknak és a szakminisztériumoknak szól. A szervezők el is juttatták az érintett parlamenti munkabizottságokhoz és tárcákhoz, több helyről pozitív válasz is érkezett. Az ajánlások másik részének címzettjei a gyermekekkel és fiatalokkal közvetlenül foglalkozók, így az Iskolakultúra olvasói tábora is.

BOGNÁR MÁRIA

A szociálpedagógia történetéhez

Előadásomban személyes élményemet szeretném megismertetni, azt a gondolati fejlődést amit 1982-től, a Szociálpedagógiai Műhely létrehozása óta, az elmúlt 10 évben néhányan megtettünk.

Az 1980-as évek elején az ELTE Közművelődési Tanszékén – nyilvánvaló lett előttünk a társadalmi ellentmondások sokasága: a szegénység, a tudatlanság, marginalizálódás. Minden illúzió nélkül láttuk: alapvető gondokkal kell szembe néznünk. Egyik ilyen – a témák szempontjából – fontos felismerésünk volt *F. Vankó Ildikóval* az iskolarendszer diszfunkcionalitása. A megjelent szociológiai vizsgálatok alátámasztották feltételezésünket: az iskolák ahelyett, hogy csökkentenék, folyamatosan növelik a társadalmi különbségeket, azaz nem az esélyegyenlőség, hanem az esélyegyenlőtlenség irányába hatnak. (Különösen nagy hatással volt rám *Andor Mihály* Dolgozat az iskoláról című tanulmánya.)

Az ekkoriban zajló iskolakísérletek – például a szentlőrinci – megpróbáltak ugyan jobb feltételeket teremtve jobb eredményeket elérni, de mivel elsősorban ideologikus alapon szerveződtek – eleve vitathatóak voltak. Úgy gondoltuk, hogy a célok megjelölése előtt – a valóságból kell kiindulnia az iskolaügy képviselőinek, ezért olyan iskolákra készítettünk javaslatot, amelyek a valóság elemzésén, a konkrét helyzetek ismeretén, a szükségletek felől közelítik meg az iskolai életet. Ez a szemlélet, a valóság tudomásulvétele, a tények tisztelete késztetett bennünket a névválasztásra, ezért javasoltuk kutató-oktató csoportunknak a szociálpedagógiai elnevezést. Ekkor még nem ismertük e fogalom történeti hátterét, eredetét. Mi a szociálpedagógiai elnevezést azért választottuk, mert ezt a fogalomkört találtuk megfelelőnek ahhoz, hogy a leendő tanároknak, népművelőknek, az oktatással, művelődéssel foglalkozó szakembereknek több szociológiai ismeretet nyújthassunk, mint amennyit tanultak, hogy